

Teokset ovat aikansa lapsia – voiko niitä muokata?

Joanna Luokkanen

Suomen perustuslaissa on turvattu sananvapaus, joka pitää sisällään myös kirjallisuuden. Viime vuosina keskustelua kirjallisuuden sensuurista on herättänyt muun muassa brittiläiskirjailija Roald Dahlin lastenkirjojen muokkaaminen.

Ari Haasio, sä oot filosofian tohtori ja tietokirjailija ja tällä hetkellä työskentelet Seinäjoen ammattikorkeakoulun kirjastoalan yliopettajana. Miten sä määrittelisit moraalisen suurin ja sen millaisia muotoja se ottaa tänä päivänä kirjallisuuden saralla?

Ari Haasio

Tietysti siinä täytyy muistaa se, että jokainen teos on oman aikansa lapsi. Ja heijastelee niitä käsityksiä, mitä silloin kun se kirja on ilmestynyt on ollut, ja siinä mielessä niin kuin se mitä me tekisimme nyt ja kuinka me kertoisimme jonkin asian, niin se on taatusti erilainen tapa ilmaista itseään, kun mitä se on ollut vaikkapa 50 vuotta sitten tai sata vuotta sitten. Mä näkisin sen sillä tavalla, että ainakin silloin kun me tehdään tutkimusta aiemmasta kirjallisuudesta, ne on sitten kaunokirjallisuutta, sanomalehteä, mitä tahansa käytetään lähteenä, niin emme me saa sensuroida niitä, koska ne kertoo siitä ajan kuvasta. Tänä päivänä voi olla hyvinkin semmoinen kyseenalainen ilmaisu mitä ei ole soveliasta käyttää, mutta minun mielestäni sitä saa ja pitää käyttää siinä ajankuvassa suorista lainoista kun puhutaan. Koska ne kertoo siitä ajan kuvasta. Jokin tietty sana on tabu tänä päivänä, esimerkiksi tämä klassinen n:llä alkava sana, mutta se on ollut normaalia puhekieltä viisikymmentäluvulla.

Joanna Luokkanen

Suomessa ei ole mitään virallista sensuuriviranomaista. Kenellä on lopulta valta sensuuriin?

Ari Haasio

No sensuuriahan voi tehdä monella tavalla, että se, että niin kuin – okei, tekijällä on se itsesensuuri, mitä hän niin kun noudattaa, sitten toisaalta esimerkiksi jos me ollaan kirjastolaitosta, niin kirjastolaitoshan voi noudattaa tiettyjä periaatteita esimerkiksi valinnassa, katsoo, että heidän mielestään tietty aineisto ei ole hyvän tavan mukaista ja että valitsematta niitä, sitten voidaan jälkikäteen sensuroida esimerkiksi jokin ilmestynyt teos. Tai myös radiossa voidaan päättää, että jotain tiettyä kappaletta ei soiteta, koska se loukkaa jotain henkilöä ja niin edelleen. Näinhän tapahtui kahdeksankymmentäluvulla joidenkin punk -kappaleiden osalta, että niihin pantiin välittömästi soittokieltoon.

Joanna Luokkanen

Viime vuosina klassikkoteoksia on muokattu nykyajan normeihin tai arvoihin sopiviksi. Mitä ajattelet tästä?

Ari Haasio

No ehkä jollain tavalla niin kun se, että klassikoihin kosketaan, niin on musta hyvin kyseenalaista. Ne on aikansa lapsia ja silloin niitä lukiessa täytyy myös ymmärtää, että ne heijastelee sitä aikaansa. Varmasti Huckleberry Finnistä ja Tom Soyerista löytyy rasistisia aineksia, mutta mä näkisin, että ne kertoo pikemminkin siitä ajasta, jolloin Matt Wayne on ne kirjoittanut, eikä ne ole niin kuin - ne pitää lukiessa mieltää, että aha, kyse on siitä ajasta ja silloin ajateltiin näin. Ja myös se, että me saadaan tietää miten jollakin aikakaudella on ajateltu, niin se on tärkeätä.

Joanna Luokkanen

Eli sä näet, että lukijoilla on myös vastuu.

Ari Haasio

On ehdottomasti, on ehdottomasti.

Joanna Luokkanen

Miten kirjailijoiden ja kustantajien tulisi mielestä suhtautua, jos tulee tällaisia vaatimuksia, että teosta pitäisi muokata, jos ne sisältää esimerkiksi nykyarvojen mukaan ongelmallista, loukkaavaa tai vanhanaikaista materiaalia?

Ari Haasio

No se on jälleen sitten musta kirjailijalla siinä se iso rooli, että haluaako hän lähteä sinne koskemaan siihen teokseen. Haluaako hän tuota muokata sitä, ja sitten myöskin se, että mikä on sitä ongelmallista materiaalia, koska sehän vaihtelee vuosikymmenittäin. Se moraalii on itse asiassa, kun ajatellaan julkaisemista ja tämmöistä, niin se moraalihan on aikaan sidottu.

Joanna Luokkanen

Entä näetkö sä mitään eroa sillä, jos teos on suunnattu lapsille tai aikuisille? Tässä muokkaamisen mielessä.

Ari Haasio

No ehkä jossain mielessä se, että jos se on aikuisille suunnattu, niin musta aikuisilla on ja täytyy olla kyky ymmärtää aikasidonnaisuutta. Kirjaan voidaan kirjoittaa myös esipuhe, jossa kerrotaan, että se niin kuin kuvastaa aikaansa, ja ei välttämättä tänä päivänä ole kaikilta ilmaisultaan relevantti. Lasten osalta tietysti asia on ehkä pikkaisen kimurantimpi, koska se hyvin äkkiä ottaa sieltä ilmaisuja tai tämmöisiä, jotka ei ole tänä

päivänä välttämättä parhaita mahdollisia. Mutta sitten missä menee se raja, että saako pelata mustapekkapelikorteilla vaiko eikö? Että mennäänkö me niin kun liian pitkälle, joissain sensuuritapauksissa on musta myös aiheellista kysyä. Ja toisekseen kyllähän se vanhempi vain aina voi myöskin selittää, jos kyseessä on tarpeeksi vanha lapsi, että mistä on kysymys. Että tämä on aikansa tuote ja nyt tämmöinen ei ole soveliasta, mutta silloin ihmiset eivät ole mieltäneet asiaa niin.

Joanna Luokkanen

Millaisia riskejä näkisit siinä jos kirjallisuudesta yritettäisiin poistaa kaikki potentiaalisesti loukkaava tai haastava sisältö?

Ari Haasio

Niin mikä loukkaa ketäkin? Loukkaako jokin uskonnollinen teksti yhtä ihmistä tai ateistinen teksti toista ihmistä, voidaanko ajatella, että joku musiikki on loukkaavaa? Onhan meillä hevilevyjäkin soiteltu väärin päin ja etsitty saatanallisia säkeitä, että tavallaan mä peräänkuuluttaisin myös semmoista suvaitsevaisuutta sen suhteen, että eri näkökannat, erilaiset tällaiset saa mun mielestä kukkia. Puhutaanpa sitten uskonnoista, puhutaanpa sitten muusta. Mutta sellaista niin kuin toisen ihmisen tietoista loukkaamista mä en hyväksy. Ja sitten tietysti meillä on olemassa yhteiskunnat joissa niin kuin tietyt tällaiset käsitteet, mitä on hyväksytty että käytetään, ja sitten käsitteet, joita pidetään niin kuin ei-toivottuina. Ja totta kai se, että niinku jos lähdetään sellainen yleisen käsityksen mukaan, että ei-toivottuja käsitteitä ei käytettäis, mutta sekin on aikasidonnaista jälleen kerran. Niin kun esimerkiksi, mä en muista nyt vuotta, mutta siis se oli 1980-lukua kun Ismo Alanko ja kumppanit, sielunveljet, teki biisin Haista vittu. Eihän se voinut soida radiossa, koska kyseestä v-alkuista sanaa ei saanut missään tapauksessa sanoa. Tänä päivänä sä avaat aamuradion, tai Sanni laulaa että mitähän vittua. Ei kukaan paheksu sitä - tai ehkä paheksuu, mutta se on niin kuin hyväksyttyä, että tällaista on. Että tavallaan se moraalikin on aikansa tuote.

Joanna Luokkanen

No entä miten sä näet, että tämä asia muuttuu tulevaisuudessa?

Ari Haasio

Mä aina sanon, et tulevaisuuden ennustaminen on vähän niin kuin nuo kahvinporojen kattominen, on vähän ikävää. Varmasti semmoinen tietty herkkyys reagoida erilaisiin termeihin kasvaa, että ollaan varovaisempia ilmaisussa. On sitten puhe kirjoitetusta tekstistä tai sitten puhutusta tekstistä, ettei käytetä välttämättä niin radikaalia kieltä.